

Studia Biblica Slovaca

2/2012

4

Ročník 4

2012

Číslo 2

Studia Biblica Slovaca

Offprint

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník IV (2012), číslo 2

Vydáva Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510

Rediguje: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Peter FEDOR (Lubica) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Prešov) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Róbert LAPKO (Košice) – Milan SOVA (Bratislava) – Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) – Jozef TIŇO (Bratislava) – František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) – Pavol VILHAN (Badín) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Elena Slaná

Obálka: Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, ftrstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman) alebo vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielat' na adresu redakcie alebo na kniznica@xaver.sk.

Bankové konto: 4008274864/7500, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia. Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 5,- €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Nová píseň v knize Izajáš, v knize žalmů a v Janově Zjevení

Petr Chalupa

0. Význam „nové písně“ v makrostruktuře biblické knihy

Zpívat píseň je důležitým motivem v mnoha biblických textech. Význam zpěvu je zdůrazněn, když se má zpívat nová píseň. V žaltáři se objevuje výzva ke „zpěvu nové písně“ celkem čtyřikrát (33,3; 96,1; 98,1; 149,1). Ve dvou žalmech hovoří jednotlivec o „zpěvu nové písně“ (40,3; 144,9)¹. Ve starozákonních textech se výzva ke zpěvu nové písně nachází také v knize Izajáš (42,10). V Novém zákoně se o „zpěvu nové písně“ zmiňuje výslovně Janovo Zjevení (5,9 a 14,3). Zdá se, že „zpívat novou píseň“ bylo ustáleným slovním spojením, které se objevuje v žalmech, v knize Izajáš a v Janově Zjevení.

Dosavadní bádání se pokoušelo odpovědět na otázku, v jakém smyslu je takto označená píseň nová. Existuje více hypotéz, které novou píseň chápou ve smyslu nové skladby². Text označený jako nová píseň by sám mohl být touto novou písní. Novou mohla být melodie nebo způsob přednesu. Mohlo jít o nové zpracování starší látky. Čistě formálně šlo snad o novou formu zpracování. Musíme však připustit, že o obsahové i formální stránce zpěvu ve Starém a Novém zákoně víme tak málo, že žádnou ze zmíněných hypotéz nelze prokázat. Totéž platí o pokusech určit situaci („Sitz im Leben“), v níž takové písně vznikaly³.

¹ Juditin chvalozpěv (Jdt 16,1-17) je koláží citátů z různých žalmů a narážek na žalmy. Judit se svým vyjadřováním v první osobě jednotného čísla zřejmě opírá o Ž 144,9: „Budu zpívat svému Bohu novou píseň“ (Jdt 16,13).

² Přehled nabízí TOMES, Sing to the Lord a new song, 237-252.

³ W. Brueggemann hovoří o nové skutečnosti, kterou různí autoři chápou různě. Touto skutečností může být nový král (S. Mowinckel), nová smlouva (A. Weiser), stvrzení dynastie a chrámu (H.-J. Kraus). Srov. BRUEGGEMANN, The Psalms and the Life of Faith, 19.

Můžeme si položit také jinou otázku: Má slovní spojení „nová píseň“ nějaký význam v makrostruktuře těch biblických knih, ve kterých se objevuje? V knize Izajáš, v žaltáři v Janově Zjevení budeme v následující studii sledovat významy obou lexémů, „zpívat/píseň“ a „nový“, a zkoumat jejich funkci v makrostruktuře příslušné biblické knihy.

1. Kniha Izajáš

1.1 Zpěv v knize Izajáš

„Zpívat píseň“ je důležitým motivem v knize Izajáš. Velmi známým textem je takzvaná píseň o vinici v Iz 5. Ta začíná písní, jež popisuje mnohostrannou péči milujícího vlastníka o jeho vinici: „Zaspívám svému milému píseň mého milého o jeho vinici: Můj milý měl vinici na úrodném svahu. Zkypřil ji, kameny z ní vybral a vysadil ušlechtilou révu. Uprostřed ní vystavěl věž i lis v ní vytesal a čekal, že vydá hrozny“ (5,1n.). Dynamika metafory ale vede nakonec ke zklamání vlastníka vinice: „ona však vydala odporná pláňata“ (5,2). V závěru se milostná píseň mění v náрек⁴: „Čekal právo, avšak hle, bezpráví, spravedlnost, a hle, jen úpění“⁵ (5,7).

Nad vinicí, která je na začátku opěvovaná, se v závěru naříká. Píseň končí trapnou atmosférou zklamání. S ohledem na strukturu knihy Izajáš si můžeme uvědomit, že závěr prvního koncentrického úseku (1,2–5,7)⁶ tvoří píseň o zklamávající milé, která je znázorněna péčí zahrnutou, přesto však nakonec neužitečnou vinicí.

V rámci obrazů o konci času (24–27) se opět zpívá píseň: „V onen den se bude zpívat v judské zemi tato píseň: Mocné je naše město! Jako hradby a val mu Bůh dal spásu“ (26,1)⁷. Také v této písni se objevuje motiv vinice:

⁴ V textu Iz 23 se na tomto místě zmíněný zpěv označuje dokonce jako „píseň o nevěstce“ (Iz 23,15n.). Zde tato negativní konotace míří na nepřátelské město Tyrus. Ovšem i Jeruzalém je už v Iz 1,21 označen jako nevěstka.

⁵ V hebrejštině jde o slovní hříčku: וַיִּקְרַח לְמִשְׁפַּט וְהָיָה מְשֻׁפָּח לְצַדִּיקָה וְהָיָה צַדִּיקָה לְנֶעְמָה (Iz 5,7).

⁶ V názoru na strukturu knihy Izajáš se (i v následujícím textu) shodují s JÜNGLING, Das Buch Jesaja, 431.

⁷ Slovy o spáse Judy/Jeruzaléma je připojen další textový blok Iz 28–35 (slova odsouzení a spásy o Izraeli a Judsku/Jeruzalému): „Dáte se do zpěvu jako v noci, kdy se zasvěcuje svátek, srdce se naplní radostí jako tomu, kdo jde za zvuku píšťal, aby vstoupil

„V onen den zpívejte o vinici, jež dává ohnivé víno“ (27,2)⁸. Tuto píseň lze považovat za „novou“, byť tak není výslovně označena, protože tvoří pozitivní protějšek písně o vinici, která končí nářkem (5,1-7). V makrostruktuře knihy Izajáš má významnou funkci. Propojuje textové bloky 24–27 a 2–12.

1.2 Novost v takzvaném Deuteroizajášovi a Tritoizajášovi

Jediné výslovné propojení významů „zpívat“ a „nový“ nacházíme v textu takzvaného Deuteroizajáše na začátku závěrečného hymnu 42,10-13: „Zpívejte Hospodinu píseň novou! Ať zní jeho chvála ze všech končin země...“ (42,10). O nových věcech se hovoří už v předcházejícím verši (42,9). V textu 42,10 je reakcí na tyto nové věci nová píseň⁹.

Téma novosti je v druhé části knihy Izajáš (40–55) velmi důležité. Už v prvním úseku (40,12–42,9) oznamuje Hospodin nové věci v kontrastu k věcem dřívějším: „Hle, už nastalo, co bylo na počátku, teď oznamuji nové věci. Dříve než vyraší, vám je ohlašuji“ (42,9). Podobně se ve třetím úseku (45,9–48,19) vztahuje novost na to, co bylo dříve skryto a nyní to lze zaslechnout: „Slyšels o tom. Teď se na to všechno dívej! A co vy? Což také něco oznámíte? Od nyníška ti chci ohlašovat nové věci, utajené, že o nich nic nevíš“ (48,6). V druhém úseku (42,14–44,22) se oznámené nové věci už naplnily. Jsou aktuálně přítomné: „Hle, činím něco docela nového a už to raší. Nevíte o tom? Já povedu pouštní cestu, pustou krajinou řeky“ (43,19).

Význam zpěvu v textu takzvaného Deuteroizajáše objevuje R. Albertz. Předpokládá, že se texty Iz 40–55 recitovaly na veřejnosti. Na konci každého úseku zaznívá krátký hymnus. Pouze v prvním z nich (42,10-13) je záchrana chápána jako budoucí záležitost: Hospodin vytáhne jako válečník a zvítězí nad svými nepřáteli. Tak ve světě prosadí vládu založenou na právu (45,8). Skutečnosti zmíněné v dalších písních se opěvují jako už naplněné. Mezi tyto

na Hospodinovu horu, ke Skále Izraele“ (Iz 30,29). Teologicky významné slovní spojení „Hospodinova hora“ propojuje blok Iz 28–35 se začátkem bloku Iz 2–12: „Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu...“ (Iz 2,3).

⁸ Kniha Izajáš se zde opírá o formulaci Nm 21,17: „Tehdy zpíval Izrael tuto píseň: Vytryskní, studnice! Zaspívejte o ní!“

⁹ „Dieser Vers des neuen Liedes 42,10-13 wurde als spontanes Echo angeschlossen an die Aussage (42,9): Seht, das Frühere ist eingetroffen, Neues kündige ich an. Noch ehe es zum Vorschein kommt, mache ich es euch bekannt.“ Srov. NORTH, חרש, 775.

skutečnosti patří vykoupení vyhnanců (44,23), útěcha zuboženého národa (49,13) a vykoupení Siónu, tedy těch, kdo zůstali ve vlasti (52,10). Probíhající Boží záchrana je takto vědomě anticipována jako něco, co už se stalo, ačkoli se vyhnanci ještě nevrátili a Jeruzalém ještě leží v troskách. V první písni jsou k chvále vyzváni posluchači a v poslední trosky Jeruzaléma. Radost z Hospodinovy záchrany má proměnit obec trpící beznadějí. Okruh adresátů se v těchto třech písních postupně rozšiřuje až do kosmických rozměrů¹⁰. Posluchačům se tak má zdůraznit, že Hospodinova záchrana má univerzální rozměry a důsledky¹¹.

Poslední úsek knihy Izajáš (65,1–66,24) navazuje na kosmickou dimenzi Deuteroizajášovy novosti¹² a připojuje dimenzi eschatologickou¹³.

1.3 „Zpěv písně“ v makrostruktuře knihy Izajáš

Za třetím koncentrickým úsekem (10,20–11,16) následuje děkovná píseň vykoupěných (12,1-6). Pomocí formule, kterou prorok obvykle na něco odkazuje („v onen den“ – 11,11 a 12,1), je slíbena záchrana z moci Asyřanů, která je přirovnána k vyvedení z Egypta (11,16). Mezi radostnými reakcemi na záchranu má zpěv zvláštní postavení: „Hle, Bůh je má spása, doufám a jsem beze strachu. Hospodin, jen Hospodin je má záštita a píseň, stal se mou spásou“ (12,2). „Zpívejte Hospodinu, neboť vykonal důstojné činy, ať o tom zví celá země!“ (12,5). V posledním verši děkovné písně je vyzvána k jásetu žena přebývající na Siónu: „Jásej a plesej, ty, která bydlíš na Siónu, neboť Veliký je ve tvém středu – Svatý Izraele“ (12,6)¹⁴. Tato ženská postava (gramaticky

¹⁰ Nebesa a země, hory (Iz 44,23; 45,8; 49,13).

¹¹ Srov. ALBERTZ, *Außerweltliche Ritualisierung von Poesie*, 204.

¹² „Hle, já stvořím nová nebesa a novou zemi. Věci minulé nebudou připomínány, nevstoupí na mysl“ (Iz 65,17).

¹³ „Jako nová nebesa a nová země, které učiním, budou stát přede mnou, je výrok Hospodinův, tak nepohnutelně bude stát vaše potomstvo a vaše jméno“ (Iz 66,22). Větou „učiním nová nebesa a novou zemi“ není řečeno, že nebe a země budou zničeny a že místo nich bude vytvořeno nové nebe a nová země (tento smysl získal text až pod vlivem apokalyptiky; Zj 21,1; 2 Pe 3,13; také Iz 66,22), nýbrž že bude zázračně obnoven svět, označený jako „nebe a země“. Viz WESTERMANN, *Das Buch Jesaja*, 324.

¹⁴ Formulace v rodě mužském o Božím lidu, který „bydlí na Siónu“ (Iz 10,24), propojuje děkovnou píseň s předcházejícím i následujícím textem (Iz 30,19).

v jednotném čísle) je velmi nápadná vzhledem k ostatním výzvám v děkovné písni, které jsou v množném čísle.

V úseku 60,1–62,12 takzvaného Tritoizajáše (56–66) se o novosti hovoří ve vztahu k zpusťošeným městům: „Co bylo od věků v troskách, vybudují, postaví, co kdysi bylo zpusťošeno, obnoví zničená města, zpusťošená po celá pokolení“ (61,4). Sión vyniká se svým novým jménem jako okrášlená nevěsta: „Národy spatří tvou spravedlnost a všichni králové tvou slávu. Nazvou tě novým jménem, jež určila Hospodinova ústa“ (62,2)¹⁵. Obsahově i formálně jde v 62,1-5 o zpěv, v němž postava ženy hraje opět významnou roli. Představuje opěvovaný Sión. Právě tato žena zastupující Sión propojuje v makrostruktuře knihy Izajáš píseň v 62,1-5 s děkovnou písní v 12,1-6.

2. „Nová píseň“ v makrostruktuře žaltáře

2.1 Žalm 33

Označení „nová píseň“ v Ž 33,3 má podle E. Zengera tři konotace: 1. Píseň není „nová“ v protikladu ke „staré, zastaralé“, ale je nová proto, že opěvuje obnovující zvěst o nové Boží náklonnosti. 2. Kategorie „nový“ naznačuje eschatologickou dynamiku. 3. Hlavním tématem „nové písně“ je naděje na zjevení univerzální Hospodinovy královské vlády, která bude znamenat jak odnětí moci bůžkům a mocnostem, které ohrožují život, tak i plnost života pro všechny, kdo přijímají Hospodina jako svého krále¹⁶.

Chceme-li ovšem zachytit význam „nové písně“ v Ž 33 pro makrostrukturu žaltáře, musíme tento žalm vnímat v rámci první knihy žaltáře (3–41) a zvláště v jeho nejbližším kontextu, tj. v souvislosti s Davidovými žalmy ve skupině 25–33. Zde se jeví jako teologicky velmi významná souvislost žalmů 32–33. Žalm 33 je totiž z tohoto pohledu „novou písní“, která vyrůstá ze zkušenosti odpuštění hříchů, o níž svědčí Ž 32. Mimoto je žalm 33 s ohledem na Ž 32 hymnem „spravedlivých“, kteří v obnově smlouvy poznávají Hospodinovu dobrotu, jež programově zaznívá už v žalmu 25, tedy v žalmu uvozujícím kompozici žalmů 25–33.

Z hlediska struktury první knihy žaltáře má tedy být nová píseň v Ž 33 završením všech předcházejících písní v dílčí skupině žalmů 25–33.

¹⁵ „Nové jméno“ se vyskytuje v podobném kontextu ve Zj 2,17.

¹⁶ Srov. ZENGER, Psalm 33, 206-208.

2.2 Žalm 40

Poexilní „redakce zvýrazňující chudé“ vidí žalm 40 jako záměrné pokračování žalmů 38 a 39. Stav zmlknutí v těchto předcházejících žalmech (38,14; 39,10) je překonán „novou písní“ (40,4). „Nová píseň“ vyjadřuje vděčnost za záchranu jednotlivce (obrazně za vytažení z bahna a postavení na skálu).

Pozoruhodné je, že záchrana je v 40,4 chápána jako určitý druh povolání za proroka. Slovní obrat „vložit píseň do úst“¹⁷ je narážkou na Pátou knihu Mojžíšovu (Dt 18,34.37) a na knihu proroka Jeremjáše (1,9). Přisuzuje žalmům, „chvalozpěvům našemu Bohu“, vysokou teologickou hodnotu prorockého zjevení¹⁸.

Ve struktuře první knihy žalmů (3–41) je Ž 40 předposlední skladbou. Právě ta měla podle redaktora první knihy žaltáře zdůraznit, že žalmy významově navazují jak na Mojžíšův zákon (Dt), tak i na prorocké spisy (Jr).

2.3 Žalm 96

Na začátku Ž 96 reaguje jednotlivec novou písní na Boží záchranu (podobně jako v 33,3 a 40,4). V Iz 42,10 je tato výzva odpovědí na nový Boží zásah do dějin Izraele. Nové věci a nová píseň jsou témata Deuteroizajášovy univerzální zvěsti o spáse. Zdá se, že Ž 96 je závislý na textech takzvaného Deutero- a Tritozajáše¹⁹. Univerzální Boží královská vláda se v obou textech projevuje svrchovaností nad stvořením a nad obyvateli země. Jejím důsledkem je chvála stvoření a pouť národů do Jeruzaléma.

V rámci skupiny žalmů 93–100 aktualizuje Ž 96 výpovědi žalmu 93 (zvláště opakováním formulace: „Pevně je založen svět, nic jím neotřese“ – 93,1 a 96,10) s novým záměrem: Boží království se má nyní ukázat pohanům,

¹⁷ „Theologisch hoch bedeutsam ist die Tatsache, dass in Ps 40,4 JHWH selbst ist es, der dem Beter ein „neues Lied“ in den Mund liegt. Das „neue Lied“ ist also gottgewollt und gottgewirkt...“. BRUNERT, שיר, 1278.

¹⁸ Srov. ZENGER, Psalm 40, 253-255.

¹⁹ Společné rysy spočívají mimo jiné v totožném textu Ž 98,3b a Iz 52,10b a v tématu hlásání Božích skutků národům. Srov. GELSTON, Editorial Arrangement, 173. Rovněž v tématu chvály ze strany tvorstva (mimo člověka) v Iz 44,23; 49,13; 55,12. Srov. HOSSFELD, Psalm 96, 517.

a sice hlásáním Izraelitů, také však prostřednictvím teofanie. Motiv teofanie je spojen s motivem soudu. Bůh přichází soudit zemi a obnovit spravedlivý řád ve světě. V této souvislosti je Ž 96 reakcí na Ž 94 a pokračováním tohoto žalmu²⁰.

Zvláštní teologie, která vychází z polemiky s modlami, pokračuje v 7. verši následujícího 97. žalmu: Stvořitel nemůže být zpodoben ničím, co je vytvořeno lidskýma rukama. Sedmým veršem je 97. žalm redakčně napojen na žalm 96.

Z hlediska makrostruktury žaltáře je důležitý poznatek, že 96,1 se svou slovní zásobou opírá o 7,9 a 9,9. Tento verš je zřejmě dílem redaktora celého žaltáře²¹. Z hlediska makrostruktury knihy žalmů propojuje žalmy 93–100 s žalmy 3–14.

2.4 Žalm 98

Žalm 98 je souhrnem a potvrzením předcházejícího žalmu. Sémanticky i formálně je těsně propojen s Ž 96 (96–98 spojují např. motivy radostné reakce přírody na Boží příchod nebo výzvy ke chvále). Z obou možností, jak se pohanům dostane poznání Boha Izraele, které Ž 96 stavěl vedle sebe, se v Ž 98 objevuje pouze druhá: pohané se stanou svědky zjevení Božích skutků a Boží zjevení povede k nastolení spravedlivého řádu ve světě²².

Žalm 98 konstatuje, že v Ž 96 ohlášený Hospodinův příchod k prosazení jeho definitivního řádu ve světě už začal, a sice „novým“ exodem Izraele z exilu, jak to žalm říká s narážkou na Deuteroizajáše²³. Blízkost vůči Ž 96 a závislost na Deuteroizajášovi zjevně dokazuje Ž 98,3b: Co totiž text v Iz 52,10b slibuje, je v Ž 98,3b oslavováno jako něco, co už se stalo.

V nejbližším kontextu je Ž 98 propojen s Ž 97, a to univerzálním zaměřením („země“, „národy“) a charakteristikou Boha jako krále a spravedlivého soudce²⁴.

²⁰ Srov. BALLHORN, *Zum Telos*, 97-99.

²¹ Srov. HOSSFELD, Psalm 96, 515-517.

²² Srov. BALLHORN, *Zum Telos*, 101.

²³ Srov. ZENGER, Theophanien, 425n.

²⁴ Srov. HOSSFELD, Psalm 98, 521-523.

2.5 Žalm 144

Nová píseň je jako součást modlitby obžalovaného člověka příslibem chvály, zaslíbením písně po záchraně. Píseň není nová v časovém smyslu, jde spíš o hymnus, který zahrnuje vše a překonává kategorie prostoru a času, podobně jako žalmy 33,3 a 40,4²⁵. Za oslovením následuje slib chvály, který je rozšířený o Boží predikáty (vyjádřeno pomocí participií), analogicky k úvodnímu požehnání. Slib chvály je vystupňován, protože slibuje novou píseň s doprovodem harfy a reaguje tak na nový Boží zásah do dějin (srov. 33,1-3 a 96,1n.). Devátý verš je adaptací 33,2-3, jde o skutečné paralelní dvojverší. V protikladu k Ž 33 je zde adresátem „Bůh“, nikoli Hospodin; takto je Bůh označován v žalmech 42–83, v takzvaném „elohistickém žaltáři“. Novou písní by mohla být nově vytvořená a na harfě doprovázená kompozice. Takto se plní závazek zpívat novou píseň – známá píseň by se mohla zpívat s novým nadšením vzhledem k novým Hospodinovým činům²⁶.

Z hlediska nejbližšího kontextu je Ž 144 těsně propojen s pátou knihou žalmů. Významné je např. propojení s Ž 138. Oba žalmy hovoří o hře na hudební nástroje i o zpěvu písně na cestách Hospodinových. V obou je důležitým tématem Hospodinova láska. Oba se zmiňují o králích (národů) a o chrámu/paláci²⁷.

Žalm má ovšem těsný vztah k mnoha dalším žalmům, přepracovává některé verše Ž 18 i jiných žalmů. Například v druhém verši zaznívají z Ž 18 vv. 2.34.46-47; ve třetím verši 18,4; ve verších 5-11 textový materiál 18,9.14.16.17.44-45.50. Najdeme i paralely k Ž 39, 102 a 104²⁸. Obsah chvály se vztahuje na to, co už Hospodin učinil. Příslib chvály je vlastně prohlášením, které dává najevo, že Hospodina je třeba chválit. Takto je paralelou k úvodu Ž 89.

Z hlediska redakčního uspořádání celého žaltáře je tedy Ž 144 textem, který spojuje pátou knihu žalmů s knihou první, druhou i třetí.

²⁵ Srov. KRAUS, *Psalmen*, 1146.

²⁶ Srov. GOLDINGAY, *Psalms*, 687.

²⁷ Srov. HOSSFELD, *Psalm 144*, 777n.

²⁸ Srov. GOLDINGAY, *Psalms*, 683.

2.6 Žalm 149

Eschatologickým soudem se Hospodin projevuje jako zachránce chudých (149,5-9)²⁹ a zároveň tvoří nové nebe a novou zemi (Ž 150). Tomuto Bohu náleží chvála v podobě nové písně, k níž Ž 150 vyzývá nový vesmír a která je odůvodněna Boží dobrotou a jeho milosrdenstvím. Obraz milosrdného Boha-krále odpovídá novému pojetí Izraele jako lidu, na němž se mají zjevit právě Hospodinova добрota a jeho milosrdenství. Jde o Izrael Hospodinových věrných, kteří hledají a nacházejí svou životní cestu v poslušnosti vůči Tóře (147,15.18) a v recitaci žalmů (srov. 149,5n.)³⁰.

Z žalmů, které tvoří rámec žaltáře (1–2 a 146–150), vyplývá, že žaltář je chválou univerzální Boží vlády, která je založena na stvoření a Tóře. Tuto vládu chce Hospodin v Ž 149 prosadit mezi národy eschatologickým soudem, také však prostřednictvím svého mesiánského lidu. Závěr žaltáře, který tvoří Ž 146–150, je vizí univerzální Hospodinovy královské vlády.

3. Janovo Zjevení

3.1 Zpěv v Janově Zjevení

V Janově Zjevení se hodně zpívá. Nebeské sbory zde oslavují Boží vítězství stále hlasitěji a déle (srov. např. 5,9-13; 11,15-18; 19,1-7). Naproti tomu v ulicích Babylónu hudba umlká. Tam nastává mrtvolné ticho (18,22). Pomocí zpěvu zaměřuje Jan pohled a vnímání svých čtenářů na Boží trůnní sál, který je zdrojem naděje a posily pro znejistělé a na okraj společnosti zatlačené křesťany³¹.

²⁹ Přídavné jméno „dvojsečný“ (o meči) spojuje text Ž 149,6 („Ať svým hrdlem vyvyšují Boha, s dvojsečným mečem v svých rukou“) s Izajášovou zmínkou o novém, dvojsečném smyku na mláčení v Iz 41,15 („Hle, učiním tě okovaným smyem na mláčení, novým, z obou stran ostrým“). Význam výroku o spáse v Iz 41,14-16 lze parafrázovat takto: „Ich mache dich zu einem Instrument, das imstande ist, die durch deine Feinde aufgerichteten Hindernisse, die dich von deiner Heimat trennen, zu überwinden“. Viz WESTERMANN, *Das Buch Jesaja*, 65.

³⁰ Srov. ZENGER, *Das Buch der Psalmen*, 357.

³¹ Srov. GRADL, *Glanz und Gloria*, 89.

3.2 „Nová píseň“ (Zj 5,9) ve struktuře Janova Zjevení

V Janově Zjevení nacházíme stále znovu pasáže, v nichž je chválen Bůh a jeho Mesiáš. To, co je podstatně nové vzhledem k dosavadnímu postavení světa před Bohem, se opěvuje „novou písní“ (5,9)³². Novost přitom není kategorií, která by vyjadřovala vztah k něčemu, ale označuje eschatologickou skutečnost. Jestliže doposud – ode dne stvoření – náležel chvalozpěv Stvořiteli, pak ode dne Beránkova vítězství náleží nový chvalozpěv Beránkovi, aniž by byl anulován chvalozpěv dřívější. Podobně jako chvála Boha ve 4,11 začíná i „nová píseň“ věnovaná Beránkovi zvoláním „jsi hoden“. S tímto zvoláním se pak ve Zjevení setkáme už jen v 5,12. Dvojí atribuci výrazu „být hoden“ se zde ukazuje, že Beránek co do velikosti chvály je totožný se samým Bohem. Proto je přijetí knihy a moc nad ní skutečným počátkem vlády³³. Chvalozpěv překračuje hranice nebe a zahrnuje celé stvoření. Odpovídá to univerzálnímu Božímu jednání skrze Beránka. Stvoření nebe a země a Boží spásné působení patří k sobě.

„Novou písní“ děkují starší Beránkovi za jeho dílo vykoupení. Chvála je odůvodněna Ježíšovou smrtí na kříži. Ta umožňuje vykoupení lidí ze všech národů jeho krví a vytvoření královského Božího lidu. Podobně jako kdysi byl nejprve zabit velikonoční beránek a pak následovalo vysvobození z egyptského otroctví a ustavení Božího lidu na Sinaji, začíná Kristus jako velikonoční beránek vykoupení tím, že ustavuje Boží lid v době poslední.

Jako kněží mají křesťané přístup k Bohu a jsou zároveň součástí jeho královského lidu, v němž Bůh už nyní vykonává svou vládu. Až Bůh a jeho Beránek zaujmou místo na trůně v Jeruzalémě na nové zemi (22,3), odmění své věrné panováním spolu s Kristem (5,10; 20,6; 22,5).

3.3 „Nová píseň“ (Zj 14,3) ve struktuře Janova Zjevení

Ve kap. 14 nacházíme stejný kontext jako v kapitolách 4–5. Jde o tytéž účastníky, panuje tatáž atmosféra. Jiné je zpodobení oslavované spásy. V kap. 4–5 se ukazují kosmické kořeny bohoslužby věnované vykupiteli-Beránkovi.

³² Srov. WENGST, *Enthüllung der Macht*, 69.

³³ Srov. HOLTZ, *Die Offenbarung des Johannes*, 62.

Ve Zj 14 je bohoslužba eschatologickým znamením toho, co Bůh dává věrným věřícím. Společenství s Kristem zaručuje křesťanům věčnou spásu³⁴.

Na novou píseň v kap. 14 navazuje v 15,3 „píseň Božího služebníka Mojžíše a píseň Beránkova“. Podobně jako krev velikonočního beránka zachránila hebrejské prvorozence před zotročením v Egyptě, jsou také křesťané osvobozeni od otročení bohům a kultu císaře. Tyto paralelní události spásy potvrzují ti, kteří svou vytrvalostí zvítězili nad šelmou a jejím obrazem, kteří teď stojí na skleněném moři, zpívají „píseň Božího služebníka Mojžíše a píseň Beránkovu“ a oslavují veliké skutky Boží (15,2n). Připomíná to Mojžíšovu píseň, která hovoří o Božím spásném jednání ve prospěch jeho lidu (Ex 15,1-21). Záchrana Beránkovou krví je zde pravděpodobně typologickým naplněním vysvobození Izraele z egyptského otroctví krví velikonočního beránka (srov. Zj 15,3)³⁵.

3.4 „Nová píseň“ v makrostruktuře Janova Zjevení

Jan nabízí v kap. 4–5 výklad dějin. Ten pak dále rozvíjí od 6,1 až po 22,5. Boží spásné jednání v Kristu má obci dodat důvěru a sílu ve společnosti, v níž si připadá jako cizí těleso. Kristovo vítězství na kříži určuje už dobu, v níž obec žije. Ta má vědět, že Bůh a jeho Beránek řídí dějiny a že spásná Boží vláda už začala. Jestliže křesťané dají ve svém životě prostor Boží vládě, pak dosáhnou s Kristem vítězství. Ve své věrnosti Bohu a Kristu mají být posilněni chválou Boha a Beránka, novou písní, která zahrnuje všechny oblasti stvoření³⁶.

³⁴ Srov. PRIGENT, *Commentary on the Apocalypse*, 432.

³⁵ Pro velikonočního beránka hovoří nadto pro Ježíšovu smrt na kříži nezvyklé sloveso „zabít“ (Iz 5,6.9.12; 13,8; srov. Ex 12,6) i rány ve viděních o polnicích (Zj 8,6-11,19) a miskách (Zj 16,1-21), které připomínají egyptské rány. Krev zabraňuje neštěstí a zajišťuje ochranu. Přímo programově to vyjadřuje označení 144 000 pečeti (Zj 7,3-8; srov. 22,18). Srov. GIESEN, *Die Offenbarung und ihre Symbole*, 91n.

³⁶ Srov. GIESEN, *Thronsaal und himmlisches Jerusalem*, 66-67.

4. Strukturální prvek „nová píseň“ v makrostruktuře biblické knihy

Zkoumání „opěvované novosti“ ve struktuře biblických knih Izajáš, žalmy a Janovo Zjevení vede k obecnějšímu závěru: Motiv opěvované novosti může závěrečný redaktor biblické knihy použít, jestliže v její makrostruktuře hodlá propojit texty s následujícími obsahy:

- Nové Boží vítězství nad nepřáteli³⁷;
- Na spravedlnosti založená vláda ve světě, která se prosazuje jako důsledek Hospodinova vítězství;
- Nové činy Hospodina, který přináší vykoupení a spásu svému zuboženému lidu;
- Univerzální rozměry a důsledky Hospodinovy záchrany Izraele³⁸;
- Všeobecná vláda Hospodina, který eschatologickým soudem zachraňuje chudé;
- Eschatologická novost: Hospodin přichází dokončit své dílo stvoření. Obnova je synonymem nového stvoření³⁹.

Zoznam použitej literatury

- ALBERTZ, Rainer: Außerweltliche Ritualisierung von Poesie. In: Erich Zenger (ed.): *Ritual und Poesie: Formen und Orte religiöser Dichtung im Alten Orient, im Judentum und im Christentum* (Herders Biblische Studien 36), Freiburg im Breisgau: Herder, 2003.
- BALLHORN, Egbert: *Zum Telos des Psalters. Der Textzusammenhang des Vierten und Fünften Psalmenbuches (Ps 90–150)* (Bonner Biblische Beiträge 138), Berlin: Philo, 2004.
- BAUCKHAM, Richard: *Climax of Prophecy. Studies on the Book of Revelation*, London – New York: T&T Clark, 1998.
- BRUEGGEMANN, Walter: The Psalms and the Life of Faith. A Suggested Typology of Function. In: Rolf A. Jacobson (ed.): *Soundings in the Theology of Psalms. Perspectives and Methods in Contemporary Scholarship*, Minneapolis: Fortress Press, 2011, 1-25.

³⁷ Výslovně v Ž 98,1-3; Ž 144,9; Iz 42,10-13; Jdt 16,2-3. Srov. BAUCKHAM, *Climax of Prophecy*, 230.

³⁸ Zvláště v Iz 42, Ž 96 a Ž 98. Srov. SEYBOLD, *Poetik der Psalmen*, 271.

³⁹ Srov. NORTH, קהש, 774n.

- BRUNERT, Gunhild: שִׁיר. In: Heinz-Josef Fabry (ed.): *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* (ThWAT) VII, Stuttgart: Kohlhammer, 1993, 1269-1278.
- GELSTON, Anthony: Editorial Arrangement in Book IV of the Psalter. In: Katharine J. Dell – Graham Davies – Yee V. Koh (eds.): *Genesis, Isaiah, and Psalms: A Festschrift to Honour Professor John Emerton for His Eightieth Birthday* (VT.S 135), Leiden: Brill, 2010, 165-176.
- GIESEN, Heinz: Thronsaal und himmlisches Jerusalem: Der Rahmen der apokalyptischen Visionen (Offb 4f; 21f), *Bibel heute* 131 (3/1997) 66-67.
- GIESEN, Heinz: Die Offenbarung und ihre Symbole: Ein Durchgang durch ihre Bilder, *Bibel und Kirche* 67 (2/2012) 90-95.
- GOLDINGAY, John: *Psalms. Psalms 90–150*, Grand Rapids: Baker Academic, 2008.
- GRADL, Hans-Georg: Glanz und Gloria: Eine Auslegung der Thronsaalvision (Offb 4,1-11), *Bibel und Kirche* 67 (2/2012) 85-89.
- HOLTZ, Traugott: *Die Offenbarung des Johannes*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2008.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Die Psalmen. Psalm 101–150* (HThK.AT), Freiburg: Herder, 2008.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Die Psalmen. Psalm 51–100* (NEB 40), Würzburg: Echter, 2002.
- HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Die Psalmen. Psalm 1–50* (NEB 29), Würzburg: Echter, 1993.
- JÜNGLING, Hans-Winfried: Das Buch Jesaja. In: Erich Zenger (ed.): *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart: Kohlhammer, ⁷2008, 427-451.
- KRAUS, Hans-Joachim: *Psalmen*, Bd. II: Psalmen 60–150, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, ⁵1978.
- NORTH, Robert: קהִלָּה. In: Johannes G. Botterweck – Helmer Ringgren (eds.): *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* (ThWAT) II, Stuttgart: Kohlhammer, 1977, 759-780.
- PRIGENT, Pierre: *Commentary on the Apocalypse of St. John* (WUNT 180), Tübingen: Mohr Siebeck, 2004.
- SEYBOLD, Klaus: *Poetik der Psalmen: poetologische Studien zum Alten Testament I*, Stuttgart: Kohlhammer, 2003.²2005.
- TOMES, Roger: Sing to the Lord a new song. In: Bob Becking – Eric Peels (eds.): *Psalms and Prayers*, Leiden: Brill, 2007, 237-252.
- WENGST, Klaus: Enthüllung der Macht: Johannes und sein Buch, *Bibel und Kirche* 67 (2/2012) 64-70.
- WESTERMANN, Claus: *Das Buch Jesaja, Kapitel 40–66* (ATD 19), Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1968.
- ZENGER, Erich: Theophanien des Königsgottes JHWH: Transformationen von Psalm 29 in den Teilkompositionen Ps 28–30 und Ps 93–100. In: Peter W. Flint – Patric D. Miller (eds.): *The Book of Psalms: Composition and Reception*, Leiden: Brill, 2005, 407-442.
- ZENGER, Erich: Das Buch der Psalmen. In: Erich Zenger (ed.): *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart: Kohlhammer, ⁷2008, 348-370.

Anotace

Zmínku o „zpěvu nové písně“ nacházíme v žaltáři celkem šestkrát (33,3; 40,3; 96,1; 98,1; 144,9; 149,1); nachází se také v knize Izajáš (Iz 42,10). V Novém zákoně se o „zpěvu nové písně“ zmiňuje výslovně Janovo Zjevení (Zj 5,9 a 14,3). Ze zkoumání významu slovního spojení „nová píseň“ pro makrostrukturu biblické knihy vyplývá, že motiv opěvované novosti používá závěrečný redaktor biblické knihy, chce-li v ní propojit texty s následujícím obsahem: Boží vítězství nad nepřáteli; Boží vláda ve světě založená na spravedlnosti; nové činy Hospodina, který přináší vykoupení a spásu svému zuboženému lidu; univerzální rozměry a důsledky Hospodinovy záchrany Izraele; všeobecná vláda Hospodina, který svým soudem zachraňuje chudé; eschatologická novost.

Summary

„Singing new song“ is mentioned in the Psalter six times (33:3, 40:3, 96:1, 98:1, 144:9, 149:1). We find the phrase also in the book of Isaiah (Is 42:10). The book of Revelation mentions explicitly „singing new song“ in the New Testament (Rev 5:9 and 14:3). The search for significance of the phrase „singing new song“ in the macrostructure of a biblical book leads to following result: Final editor of the biblical book uses the motive as a structural element, if he wants to connect in the biblical book the following contents: God's victory over enemies; God's government in the world based on justice; the new deeds of God, which brings redemption and salvation of his people; universal dimensions and consequences of the God's salvation; the general government of God, who saves his poor people; eschatological newness.

Petr Chalupa
Katedra biblických věd
Cyrilometodějská teologická fakulta UP
Křížkovského 8
771 47 OLOMOUC, Česká republika
petr.chalupa@upol.cz

Contents

Treaties

<i>Gianni BARBIERO SDB</i>	
The Peaceful Messiah of Ps 110.....	47-71
<i>Frank-Lothar HOSSFELD</i>	
Stations of the History of Israel as throughout shaping of the Psalter	72-81
<i>Petr CHALUPA</i>	
New Song in the Book of Isaiah, in the Book of Psalms and in the Book of Revelation	82-95
<i>František ÁBEL</i>	
The Psalms in Paul's message in the Context of the Second Temple Judaism Complexities	96-141
Abstracts	142-146
Communications and references	147-150

Obsah

Štúdie

Gianni BARBIERO SDB Nenásilný Mesiáš v Ž 110	47-71
Frank-Lothar HOSSFELD Dejinné zastavenia Izraela ako ráz tiahnuci sa Žaltárom	72-81
Petr CHALUPA Nová píseň v knize Izajáš, v knize žalmů a v Jánově Zjevení	82-95
František ÁBEL Žalmy v Pavlovej zvesti v kontexte komplexít intertestamentárneho judaizmu	96-140
Abstrakty	141-145
Oznamy	146-149